

УДК 327 (73+72)

І. Дерев'яно, канд. істор. наук,
доц. Національний авіаційний університет, Київ,**ЕФЕКТИ АСИМЕТРІЇ В АМЕРИКАНО-МЕКСИКАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ**

Проаналізовано характер та особливості асиметрії американо-мексиканських відносин. Розкрито поняття асиметрії в міжнародних відносинах, яку можна трактувати як відсутність рівнозначності, тотожності між суб'єктами, які володіють різними потенціалами, впливом на світові політичні процеси. З'ясовано, що двосторонні асиметричні американо-мексиканські відносини – це відображення реальних відмінностей в об'єктивно існуючій реальності. Визначено співвідношення компонентів могутності США і Мексики та ефекти їхньої асиметричної взаємодії. Про асиметричний характер відносин між країнами показово свідчить велетенська перевага США над Мексикою практично за всіма параметрами. Доведено, що відносини між США і Мексикою, попри різні зовнішньополітичні та економічні потенціали, характеризуються високим рівнем взаємозалежності, який був утворений у результаті історичних точок дотику. Установлено, що обидві держави неоднаково залежать одна від одної. Існуюча асиметрична взаємозалежність створює для США як менш залежного актора спокусу встановлювати сприятливі для себе економічні умови й отримувати політичні поступки від більш залежної держави – Мексики. На тлі асиметрії сторони дотримуються одна щодо одної діаметрально протилежних поглядів. Якщо політичні лідери США розглядають Мексику як несуттєву для інтересів США і концентрують увагу на інших пріоритетах, то офіційний Мехіко зосереджується на Сполучених Штатах як на найважливішій зовнішньополітичній проблемі.

Ключові слова: США, Мексика, американо-мексиканські відносини, асиметрія, взаємозалежність, потенціал.

Постановка проблеми. Трактуючи міжнародні відносини як природно-історичний процес, необхідно враховувати специфіку функціонування в його рамках структурно складних і нерівнозначних відносин між головними суб'єктами міжнародних взаємодій.

В умовах інтегральної взаємопов'язаності, реконструкції системи міжнародних відносин спостерігається взаємодія суб'єктів із непропорційними параметрами. Нерівномірність розвитку і потенціалу держав обумовлюють їх стратифікацію у військовій, політичній і економічній сферах, що спричиняє загострення цілого комплексу протиріч. Ієрархія держав визначає межі їх функціональної активності, віддзеркалює співвідношення їх силових потенціалів, які фіксують різні конфігурації структури міжнародних відносин.

У системі міжнародних відносин, у якій домінують єдина військова наддержава та кілька центрів економічної потужності, створюються умови для виникнення асиметричної взаємодії.

Після закінчення холодної війни країни залучені в набагато складніші множинні асиметричні взаємодії, що має мотивувати подальше вивчення сучасних асиметричних міжнародних відносин. У політичному аналізі міжнародних відносин поняття асиметрії особливо активно почало застосовуватися у постконфронтаційний період.

Сполучені Штати з огляду на чималий їх відрив від інших держав по головних компонентах могутності є вихідною точкою асиметрії у сфері міжнародних відносин, яка особливо чітко простежується у відносинах із країнами Латинської Америки. У цьому контексті особливий інтерес становить дослідження двосторонніх американо-мексиканських відносин, які мають досить суперечливий характер та перебувають у сфері потенційної конфліктогенності.

Попри популярність даної тематики в наукових колах, дослідження асиметрії міжнародних відносин перебуває на етапі становлення не тільки як феномен політичного буття, але і як сфера наукового пізнання.

Різномісні інтерпретації відображають різні наукові та практичні підходи до осмислення поліаспектності асиметрії міжнародних відносин. Найчастіше в інтерпретаціях бракує концептуального обґрунтування і комплексного бачення проблем.

Мета статті – з'ясувати особливості, ефекти асиметричних взаємодій між США та Мексикою, визначити співвідношення їх потенціалів і рівень асиметричної взаємозалежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизуючи дослідницьку літературу, присвячену питанням

асиметрії міжнародних відносин, слід зазначити, що сама концепція асиметрії ще не розроблена повною мірою.

Аспекти асиметричної взаємодії в міжнародних дослідженнях розглядалися і раніше. Увага науковців була приділена насамперед економічним факторам і аналізу концептів-антитез "Центр-Периферія", "Північ-Південь".

Роль нерівнозначних за потенціалами держав трактувалася в теоріях гегемоністської стабільності, монополарності, міжнародної ієрархії [16; 21; 23]. Представники цих підходів фокусували увагу на питанні забезпечення визнання слабкішими акторами норм, встановлених домінуючим полюсом сили у власних інтересах.

Авторитетний американський фахівець Брентлі Уомак значно розширив горизонт дослідження асиметрії в міжнародних відносинах. На відміну від своїх попередників, науковець прагне переглянути всю логіку аналізу асиметричних відносин між державами. Його праця "Асиметрія і міжнародні відносини" презентує нову парадигму для розуміння міжнародних відносин. У книзі пропонується загальна теорія асиметричних міжнародних відносин, при цьому наголошується, що більшість міжнародних відносин є асиметричними [30].

Серед вітчизняних праць, присвячених питанням асиметрії міжнародних відносин, варто виділити колективну монографію під редакцією Г. Перепелиці, у якій досліджуються різномісні аспекти асиметрії міжнародних відносин [1].

За науковим значенням і якостями можна також відзначити наукові розвідки З. Міщук, Н. Осташ, М. Розумного [5–9].

Розвиток американо-мексиканських відносин досліджувало широке коло науковців, але у контексті асиметрії ці відносини залишились малодослідженими.

Американо-мексиканські відносини у розрізі асиметрії стали предметом дослідження Кристофа Козака, який на основі ретельного аналізу взаємодії між країнами сконструював модель асиметричних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі функціонування системи міжнародних відносин принцип суверенної рівності держав є однією із основоположних засад міжнародного співробітництва. Декларований принцип певною мірою мінімізує уявлення про асиметрію між державами.

Національні держави зазвичай прагнуть підкреслити свою незалежність і дуже чутливі до будь-яких висновків щодо реальної нерівності між державами [12]. Якщо вважати всі держави співвідносними, рівними, то, як зазначають американські вчені Б. Рассет і Х. Старр, "деякі з них рівні більше, ніж інші" [25, с. 79].

З погляду міжнародного права рівність держав трактується як формально-юридична, а не фактична, що має вплив на практику міжнародних відносин. На думку П. Циганкова, "формально юридична рівність держав з погляду міжнародного права не може відмінити тієї обставини, що вони відрізняються за територією, населенням, природними ресурсами, економічним потенціалом, соціальною стабільністю, політичним авторитетом, озброєнням та, врешті-решт, віком. Ці різниці резюмуються у нерівності держав з огляду на їх національну могутність. Наслідком такої нерівності є міжнародна стратифікація, з характерною для неї фактичною ієрархією держав на міжнародній арені" [11, с. 175].

Асиметрія і то, як вона впливає на природу міжнародних взаємодій, викликаючи зростаючу зацікавленість у науковців, політиків, економістів. Серед фахівців простежується думка про те, що існуючі асиметрії у відносинах між державами є не тільки морально неприйнятними, але й контрпродуктивними і здатні завдавати економічних і політичних втрат.

Наукове знання про асиметрію не є довільним, а пошук об'єктивності має проходити через суб'єктивне сприйняття.

У соціально-гуманітарних науках концепція асиметрії не має чітко визначених меж та усталеного формулювання. Сміслові навантаження поняття асиметрії в гуманітарній сфері відображається в термінах "неспіврозмірність", "неоднаковість", "неподібність".

Асиметрія означає становлення та існування в певних відносинах розходжень і протилежностей усередині єдності, цілісності явищ об'єктивної дійсності. Вона є випробуванням структурної стабільності системи, оскільки має експліцитний дисфункціональний характер. Також асиметрія є наслідком структурних змін і прискорювачем подальших трансформацій і часто є інновацією, що дозволяє виявити нові типи системних антагонізмів.

Асиметрію в міжнародних відносинах можна дефініювати як відсутність рівнозначності, тотожності між державами, які володіють різними потенціалами, впливом на світові політичні процеси. Порівняно з нерівністю, яка часто має негативну конотацію, асиметрія – це більш ціннісно-нейтральний термін.

Асиметрія часто є складною сумішшю політичних, економічних, географічних, соціальних чинників. У контексті міжнародних відносин асиметрія між державами пов'язана з розмаїттям показників – валовим внутрішнім продуктом (ВВП), ВВП на душу населення, забезпеченістю природними ресурсами, рівнем розвитку технологій, чисельністю та оснащеністю збройних сил, розміром території, чисельністю населення. Різні конфігурації асиметрії можуть призвести до конкретних ефектів у рамках двосторонніх відносин [17].

Важливо зауважити, що перманентна трансформація величин могутності держав може призвести до зміни характеру відносин між ними. Тобто консеквентна зміна кількісних параметрів суб'єктів міжнародних відносин, зокрема силового, ресурсного, демографічного потенціалів призводить до виникнення нової ієрархії та нового порядку двосторонніх відносин між державами.

Відносини між США і Мексикою є показовим прикладом для вивчення причин і наслідків асиметричних відносин. Двосторонні асиметричні американсько-мексиканські відносини – це відображення реальних відмінностей в об'єктивно існуючій реальності.

Мексика, визначальною особливістю якої залишається її сусідство зі США, має безпосереднє відношення до внутрішньої, регіональної та глобальної політики Сполучених Штатів, незважаючи на історичні схильності останніх до домінування і зверхнього ставлення до

Мексика. США мають перевагу над Мексикою практично за всіма параметрами, що показово свідчить про асиметричний характер відносин між країнами.

Загальний рівень економічного розвитку вважається одним з найбільш важливих вимірів асиметрії в міжнародних відносинах. Ступінь асиметрії між США і Мексикою з огляду на економічні параметри є досить високим. Порівняно з Мексикою (2,6 трлн дол.) рівень ВВП США (20,5 трлн дол.) вищий у 8 разів. За показниками ВВП на душу населення (ПКС), що визначає рівень соціально-економічного розвитку, Мексика (20,6 тис дол.) поступається США (62,6 тис дол.) трохи більше ніж у тричі. Отже, США за рівнем та масштабами економічного розвитку значно випереджають Мексику.

Асиметричний розрив між країнами спостерігається не лише в економічній площині, а й у географічній: площа США 9,5 млн кв. км, Мексики – 1,96 млн кв. км; демографічній: чисельність населення США – 329 млн осіб (2018), загальні трудові ресурси станом на 2017 р. становили 160,4 млн осіб (четверте місце у світі); у Мексиці, відповідно – 126 млн осіб (2018) і 54,51 млн осіб (2017, 13-те місце у світі); військово-оборонній: військові витрати США – 692 млрд дол., Мексики – 6,6 млрд дол., що тільки додає додаткові шари асиметричному зв'язку [14].

США і Мексика мають далеко не однакову вагу в геополітичному і економічному світовому просторі. Вони знаходяться на протилежних полюсах за рівнем могутності, впливовості, статусом. Якщо США спроможні ефективно діяти у глобальному масштабі та в усіх сферах міжнародних відносин, то Мексика здатна до дій лише у локальному масштабі.

США, з огляду на акумульовану ними могутність, займають найвищий щабель в ієрархії міжнародних систем та посідають домінуюче становище у ній. Вплив Мексики на зовнішньополітичну діяльність США можна інтерпретувати як незначний. Р. Мансбах стверджує, що "сильні держави насолоджуються автономією... Автономна держава може сформулювати і переспівувати власні цілі зовнішньої політики" [22, с. 73].

Спектр американсько-мексиканських відносин досить широкий і виходить за межі дипломатичних і службових контактів. США і Мексику пов'язують широкі комерційні, культурні та освітні зв'язки, але водночас соціально-економічний розвиток Мексики став надзвичайно залежним від США.

Мексиканський політик і дипломат Хорхе Кастаньєда та історик Ектор Камін стверджують, що "серце Мексики знаходиться у Латинській Америці, тоді як її гаманець, думки та десята частина населення – у США" [4, с. 63].

Відносини між США і Мексикою, попри різні зовнішньополітичні та економічні потенціали, характеризуються високим рівнем взаємозалежності, який був утворений в результаті історичних точок дотику. Але найточніше їх взаємодію відображає формула асиметричної взаємозалежності.

Асиметричність є характерною рисою взаємозалежності, яка виникає за умови, коли контроль і інтереси держав нерівномірно розподілені між ними.

Усупереч ліберальним теоріям, взаємозалежність розглядається як прагнення отримати відносну економічну вигоду, щоб потім конвертувати економічну залежність у політичний вплив. Сила і безпека в цьому випадку стають результатом дисторсії симетрії в партнерстві взаємозалежності. Зменшення залежності держави від інших можливе у разі великої самодостатності та диверсифікації мережі партнерств, тоді як залежність інших може бути поглиблена завдяки встановленню контролю над стратегічними галузями, транспортними коридорами, фінансовими інститутами [2].

Провідний теоретик у сфері асиметрії взаємозалежності А. Хіршман стверджував: "Можливість перервати торговельні або фінансові зв'язки з будь-якою країною, яка вважається атрибутом державного суверенітету, – головна причина впливу чи домінування однієї країни над іншими, а також головна причина залежності від торгівлі" [18, с. 16].

Розглядаючи даний тип взаємовідносин, слід зауважити, що економічна стабільність одного актора нерозривно пов'язана з діями іншої держави, політика якої знаходиться поза його контролем. Менш залежні актори можуть використовувати взаємозалежність як інструмент тиску тоді, коли стоїть питання про врегулювання конфлікту на свою користь або існує необхідність впливу з метою розв'язання певної проблеми, тобто для менш залежної держави асиметрична взаємозалежність може виступати джерелом влади [19].

Глибока взаємозалежність між США і Мексикою детермінована існуванням спільного кордону протяжністю майже 3,2 тис км, високим рівнем політичного і торговельно-економічного співробітництва, партнерством в рамках інтеграційного об'єднання НАФТА, а також загальними проблемами нелегальної міграції та організованої злочинності, які потрібно розв'язувати комплексно і спільними зусиллями.

Широкомасштабне торговельно-економічне співробітництво, спільні виробничі ланцюги є свідченням того, що структури господарств двох країн щільно переплетені та взаємопов'язані. Взаємодія між обома країнами є інтенсивною і включає як легальні, так і нелегальні потоки людей і товарів, що створює чималі труднощі для США і Мексики.

Виключну роль у двосторонніх економічних відносинах США і Мексики відіграє Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА). Співпраця у рамках інтеграційного угруповання НАФТА суттєво позначилась на обсягах торгівлі між країнами [3].

З посиленням процесу інтеграції відбулося не лише поглиблення економічного співробітництва між двома країнами, а й суттєво зросла асиметрична взаємозалежність двох країн. На тлі жорстких заяв президента Дональда Трампа на економічну ситуацію в Мексиці впливає сам фактор невизначеності щодо неї політики Сполучених Штатів.

Як свідчить базовий постулат політичного реалізму, взаємовигідна співпраця можлива лише за умови встановлення балансу сил. Адже успішність процесу міжнародної економічної інтеграції залежить від розвитку симетрії у взаємозалежності та зниження можливостей одного учасника домагатися не вигідних для іншого учасника політичних поступок [2].

США є головним торговельно-економічним партнером Мексики, яка є не лише постачальником сировини для США як будь-яка інша країна третього світу, а й важливим виробничим майданчиком для американських компаній. Вашингтон зацікавлений у поглибленні економічної співпраці з Мексикою, господарські структури якої справляють чималий вплив на американську економіку. Це дає змогу стверджувати про посилення значення Мексики для США, особливо в постбіполярний період.

Станом на 2017 р. частка США в експорті Мексики сягла 73 % (307 млрд дол.), в імпорті – 51 % (181 млрд дол.), тоді як мексиканська частка у структурі експорту-імпорту США становила відповідно 15 та 14 % [26].

Вищевказані статистичні показники дають чітке уявлення про переваги й обмеження сторін в асиметричній взаємодії. Обидві держави неоднаково залежать одна від одної. Існуюча асиметрична взаємозалежність створює для США як менш залежного актора

спокую встановлювати сприятливі для себе економічні умови й отримувати політичні поступки від більш залежної держави – Мексики.

Диференціюючи держави на центр і периферію, тобто виділяючи сильних і слабких суб'єктів міжнародних відносин, можна стверджувати, що існуюча у світі асиметрія відносин зумовлює посилення впливу найсильніших і перманентні поступки слабкіших у дипломатичному діалозі.

Реально оцінюючи ситуацію, Мексика усвідомлює драматичність асиметричної залежності від США. Асиметрія між двома країнами також генерує фрустрацію, яка посилюється серед тих, хто вважає себе жертвою цієї диспропорції. Асиметричні відносини сприяють розвитку почуття розчарування й обману і з часом можуть стати двигуном насильства.

Асиметричний формат відносин між країнами-сусідами певною мірою проявляється при розв'язанні суперечливих питань, виробленні політичного курсу та ухваленні рішень.

На тлі асиметрії сторони дотримуються щодо одна одної діаметрально протилежних поглядів. Незважаючи на зростаючу інтеграцію і співпрацю, що зберігається між країнами, асиметрія змушує політичний істеблішмент США, як і раніше, сприймати Мексику як другорядну і потенційно небезпечну політичну одиницю.

Однак у цілому США часто розглядають Латинську Америку, особливо Мексику, як "безпечну" зону, якою можна знехтувати за певних умов. Адже Вашингтон упевнений у тому, що жоден полюс сили не зазіхне на принципи доктрини Монро.

Мексика може вважатися для США не надто важливою через культурні упередження або через її незначну матеріальну значущість. Мексику Вашингтон не сприймає категорично негативно, вона розглядається не як ворог, а як залежний партнер. Дослідник міжнародних відносин Хуан Габріель Токатлян називає таке політичне явище "синдромом розчарованої наддержави", який часто зачіпає Мексику [27].

Якщо політичні лідери США розглядають Мексику як несуттєву для інтересів США і концентрують увагу на інших пріоритетах, то офіційний Мехіко зосереджується на Сполучених Штатах як на своїй найбільш важливій зовнішньополітичній проблемі. Це дає можливість Мексиці часто краще розуміти динаміку двосторонніх відносин і використовувати її у власних інтересах.

Посол США у Мексиці у 1993–1997 рр. Джеймс Джонс писав: "Проблема з політикою США щодо Латинської Америки в цілому, і в тому числі Мексики, полягає в ігноруванні та відсутності уваги до цих відносин, крім випадків, коли нам щось потрібно, – тоді ми поводимося як зверхній партнер, на відміну від справжнього партнерства" [15].

Отже, Мексика відіграє невелику роль у зовнішньополітичному світогляді США, тоді як Сполучені Штати посідають найважливіше місце в системі зовнішньополітичних орієнтирів Мексики, з якими нерозривно пов'язується благополуччя та майбутнє країни.

Однак слід зауважити, що тісна близькість і взаємозв'язок критичних проблем змушують США і Мексику знаходити оптимальні шляхи для створення сприятливого клімату у відносинах. Соціальна дисгармонія уздовж спільного кордону між США і Мексикою, спільне історичне минуле ілюструють важливість і необхідність конструктивного діалогу.

На практиці США, які істотно впливають на характер еволюції системи міжнародних відносин і світового політичного процесу, не використовують свої можливості, направлені на активне зниження асиметрії, якою прони-

зані двосторонні відносини з Мексикою. Ця обставина безпосередньо сприяла зростанню соціальної поляризації в мексиканському суспільстві та зубожінню вразливих верств населення.

Нездатність США ефективно співпрацювати з Мексикою має особливо важкі наслідки в імміграційній сфері. Зрештою, наддержавна не має наміру переосмислювати свої відносини з Мексикою, щоб вивести їх на якісно новий рівень. Невиразна політика США щодо Мексики – це швидше логічний продукт простої істини: велетенська асиметрія влади між країнами.

Як зазначає Б. Уомак: "Сполучені Штати відчувають спокусу бути нечутливими до проблем і вразливості інших держав, і що вони ігнорують або неправильно інтерпретують тривогу, яку викликає нерівність сил порівняно з ними. Тим не менш також вірно, що Сполучені Штати не є всемогутніми, і, таким чином, було б взаємно вигідніше для всіх, у тому числі для них самих, якщо б їхні асиметричні відносини краще управлялися" [28].

Модель асиметричного американо-мексиканського партнерства обмежена у своїх масштабах і в деяких випадках викликає негативні побічні ефекти в Мексиці. Зовнішньополітична поведінка США щодо Мексики, як і раніше, зациклена на однобічному підході та примусовій дипломатії. США часто проводять щодо південного сусіда недалекоглядну односторонню політику, яка завдає певних втрат Мексиці. Остання, з огляду на досить високу залежність від США, особливо в економічній сфері, заради збереження стабільних відносин з Вашингтоном підтримує його сценарії розвитку двосторонніх відносин. США, жертвуючи відносинами заради внутрішніх політичних цілей, просувають найбільш вигідні для себе форми взаємодії. Раціонально-логічне пояснення такої політики США може бути засноване на ефектах самої асиметрії, яка використовується, особливо консервативними аналітиками, як важливий елемент переваги і винятковості США. У міжнародній політиці така позиція вимагає від Вашингтона односторонніх кроків, які ігнорують мексиканські інтереси, як це було продемонстровано в дебатах про імміграційну реформу.

Висока траєкторія розвитку торговельно-економічного співробітництва ще не здатна здолати стіну взаємної підозри і недовіри. Інтенсивні неформальні обміни часто відбуваються поза рамками закону. Заспокойлива дипломатична комунікація маскує напруженість у відносинах між країнами і не створює основ для прогресу двостороннього співробітництва [20].

Не заперечуючи необхідності гармонізації міжнародних відносин, Моргентау і його прихильники (А. Уолферс, К. Томпсон, Е. Карр, Дж. Шварценбергер та ін.) вважають, що сучасний світ міждержавних взаємодій ще дуже далекий від міжнародного порядку, заснованого на універсальних політичних, економічних цінностях та приматі права, натомість він залишається світом, у якому міжнародна політика може бути визначена "як безперервне зусилля, спрямоване на збереження і збільшення потужності власної нації та послаблення і підірвання могутності інших націй" [10, с. 71].

Під час "холодної війни" політичні кола Мексики намагалися обмежити свої контакти з Вашингтоном з огляду на неоднозначність його політики в Латинській Америці. У мексиканського керівництва існували небезпідставні побоювання, що відносини зі Сполученими Штатами в різних сферах неодмінно матимуть асиметричний характер.

У двосторонніх американо-мексиканських відносинах, ураховуючи широкий спектр викликів та загроз, велика частка уваги приділяється питанням безпеки. У свій час

це офіційно визнавав колишній президент США Барак Обама: "Ми провели стільки часу за розв'язанням питань безпеки між Сполученими Штатами і Мексикою, що я інколи думаю, ми забуваємо, що це величезний торговий партнер, на якого припадає значна кількість комерції та велика кількість робочих місць по обидва боки кордону. Ми хочемо подивитися, як ми можемо це поглибити, як ми можемо покращити це і підтримувати цей економічний діалог упродовж тривалого часу" [24].

У системі міжнародних відносин США і Мексика однаково стурбовані проблемою забезпечення безпеки, яку прагнуть будувати на основі взаємовигідної співпраці, де підвищення рівня економічного розвитку держави практично нівелює фактор загрози.

Як слушно зауважує Брентлі Уомак, досліджуючи феномен асиметрії міжнародних відносин, "ефект асиметрії більш значущий для сусідніх держав, оскільки близькість збільшує значення асиметрії через зростання важливості відносин. Це є вірним навіть для найбільш мирних асиметричних відносин" [29, с. 267].

Висновок. Розмаїття теоретичних поглядів на характер сучасних міжнародних відносин вкотре доводить, що політичні та економічні взаємодії сильних і слабких акторів часто зумовлюють триумф сильних і повну невдачу слабких.

Американо-мексиканські відносини можна розглядати як один з унікальних феноменів глобальної політики, коли дві країни, що суттєво відрізняються рівнями могутності й перебувають на різних щаблях у ієрархії міжнародної системи, змушені взаємодіяти й навіть іти шляхом широкомасштабного торговельно-економічного співробітництва, зважаючи на географічну близькість.

Міжнародні реалії експліцитно свідчать про мирне співіснування США і Мексики – держав-сусідів із нерівнозначними параметрами могутності та впливом на міжнародні відносини, що підтверджує постулат: асиметрія вихідних позицій не завжди спричинює асиметрію кінцевих результатів.

В асиметричних відносинах із Мексикою США безумовно є домінуючим партнером, з огляду на величезну нерівність в економічній і військово-політичній сферах між країнами. В американських політичних колах Мексику сприймають переважно тільки з погляду економічної співпраці, оскільки вона не здатна кинути виклик могутності США або поставити під сумнів можливість односторонніх дій.

На фактори домінування сильної сторони над слабкою накладаються численні переваги сильних, які сприяють прискоренню політико-економічної стратифікації та доводять диспропорційність до такого рівня, у рамках якого неминує закріплюється периферізація відсталіх країн і народів.

В умовах конфліктної нерівномірності надмірна демонстрація факторів сили у відносинах між США і Мексикою здатна викликати негативний вплив на процеси їхньої взаємодії.

Американо-мексиканські відносини матимуть укрій суперечливий характер доти, поки буде зберігатися величезна політико-економічна деформація у відносинах між країнами на користь Вашингтона і відданість американських політиків ідеям англосаксонського експансіонізму.

Хоча багато з висновків обмежені межами тематики, разом з аналогічними дослідженнями вони можуть служити конструктивним елементом для більш загального осмислення явищ асиметрії в міжнародних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Асиметрія міжнародних відносин / під ред. Г. М. Перепелиці, О. М. Субтельного. – К.: Видав. дім "Стилос", 2005.
2. Дисэн Г. Глобальное возрождение экономического национализма [Электронный ресурс] / Г. Дисэн // Россия в глобальной политике. – 25.12.2017. – Режим доступа: <https://globalaffairs.ru> > archive > valday
3. Костюнина Г. М. Североамериканская интеграция: 20 лет спустя / Г. М. Костюнина // Вестник МГИМО Университета. – 2015. – № 2 (41). – С. 231-239.
4. Матлай Л. С. Мексика у міжнародній інтеграції: політико-економічний аспект / Л. С. Матлай // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2015. – № 4. – С. 62-68.
5. Міщук З. Р. Структурна асиметрія сили у зовнішній політиці: альтернативні стратегії США та Канади і уроки для України / З. Р. Міщук // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2001. – Вип. 57 (ч. II). – С. 80-85.
6. Осташ Н. І. Канадсько-американські відносини у сферах безпеки та оборони / Н. І. Осташ // Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць. – 2009. – № 4. – С. 22-27.
7. Осташ Н. І. Досвід асиметричного співіснування Канади та США і можливості його проєкції на українсько-російські відносини / Н. І. Осташ // Наук. вісник Дипломатичної академії України. – 2009. – Вип. 15. – С. 262-267.
8. Перепелиця Г. М. Як жити відрізняючись, але в гармонії. Теоретичні аспекти міждержавних відносин / Г. М. Перепелиця // Політика і час. – 2002. – № 4. – С. 50-65.
9. Розумний М. М. Кризовий потенціал асиметрії міжнародних відносин / М. М. Розумний // Стратегічна панорама. – 2015. – № 1. – С. 28-34.
10. Теория международных отношений: хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002.
11. Цыганков П. А. Международные отношения: учеб. пособие / П. А. Цыганков. – М.: Новая школа, 1996.
12. Arreguin-Toft Ivan. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict [Electronical resources] / Ivan Arreguin-Toft // Cambridge, Mass.: Cambridge University Press, 2006. – Access mode: <https://www.amazon.com> > How-Weak-Win-War
13. Basaldu R. J. Two Eagles, One Dragon: Asymmetric Theory and the Triangular Relations between the U.S., China and Mexico [Electronical resources] / R. J. Basaldu. – May, 2011. – Access mode: <https://baylor-ir.tdl.org> >
14. Central Intelligence Agency [Electronical resources]. – Access mode: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>
15. Estevez D. U.S. Ambassadors to Mexico: The Relationship Through Their Eyes [Electronical resources] / D. Estevez // Wilson Center Mexico Institute, 2012. – Access mode: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files>
16. Gilpin R. War and change in world politics / R. Gilpin. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
17. Giordano P. Asymmetries in Regional Integration and Local Development [Electronical resources] / Paolo Giordano, Francesco Lanzafame, Jörg Meyer-Stamer. – New York: Inter-American Development Bank, 2005. – Access mode: https://publications.iadb.org/bitstream/handle/Asymmetries_in_Regional
18. Hirschman A. National power and the structure of foreign trade / A. Hirschman. – University of California Press, Berkeley, 1945.
19. Keohane R. Power and Interdependence: World Politics in Transition / R. Keohane, J. Nye. – Boston: Little Brown, 1977.
20. Kozak K. Facing Asymmetry: Understanding and Explaining Critical Issues in U.S. – Mexican Relation [Electronical resources] / K. Kozak // Lecture, International Studies Association 2010 Annual Conference. – New Orleans, LA, February 16, 2010. – Access mode: https://www.academia.edu/U.S._and_Mexico_Facing_Asymmetry
21. Lake D. A. Hierarchy in international relations / D. A. Lake. – Ithaca: Cornell University Press, 2009.
22. Mansbach R. W. The Global Puzzle. Issues and Actors in World Politics / R. W. Mansbach. – Boston; New York: Houghton Mifflin Company, 1997.
23. Monteiro N. P. Theory of Unipolar Politics (Cambridge Studies in International Relations) [Electronical resources] / N. P. Monteiro. – New York: Cambridge University Press, 2014. – Access mode: <https://www.amazon.com/Unipolar-Politics-Cam>.
24. Obama's Mexico Trip: Putting Trade and Investment at the Top of the Agenda. – Brookings Institution. – 2.05.2013 [Electronical resources]. – Access mode: <https://www.realclearpolitics.com> >
25. Rasset B. World politics. Menu for Choice / B. Rasset, H. Starr. – San Francisco, 1981.
26. The Observatory of Economic Complexity: OEC. Available at: [Electronical resources]. – Access mode: <https://oec.world/ru/profile/country/mex/>
27. Tokatlian J. G. Las Relaciones Entre Latinoamérica y China: Un Enfoque Para Su Aproximación [Electronical resources] / J. G. Tokatlian // Análisis Político. – 2007. – № 59, Marcha. – Access mode: <https://biblioteca.hegoa.edu.es/downloads/system/pdf>
28. Womack B. Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity [Electronical resources] / Brantly Womack // Journal of Contemporary China. – 2004. – 13(39), May. – Access mode: <https://pdfs.semanticscholar.org/ed611d32e3eda43377b76c31d4799483056.pdf>
29. Womack B. China among unequals. Asymmetric foreign relationships in Asia / Brantly Womack // Singapore etc., 2010.
30. Womack Brantly. Asymmetry and International Relationships / Brantly Womack. – New York: Cambridge University Press, 2016.

References:

1. *Asymetriya mizhnarodnykh vidnosyn* (2005) [Asymmetry and International Relationships], Vydavnychyy dim "Stylos": 555 s.
2. *Disen G.* (2017) 'Global'noe vozrozhdenie ekonomicheskogo nacionalizma' [The global revival of economic nationalism], Rossiya v global'noj politike. Available at: <https://globalaffairs.ru> > archive > valday>
3. *Kostyunina G. M.* (2015) 'Severoamerikanskaya integraciya: 20 let spustya'[North American Integration: 20 Years Later], Vestnik MGIMO Universiteta 2 (41): 231–239.
4. *Matlaj L. S.* (2015) 'Meksika u mizhnarodnij integracii: politiko-ekonomichnij aspekt' [Mexico in international integration: the political and economic dimension], Visnik Dnipropetrovskogo universitetu. Seriya : Filosofiya. Sociologiya. Politologiya 4: 62–68.
5. *Mishchuk Z.* (2001) 'Strukturna asymetriia sily u zovnishnij politytsi: al'ternatyvni stratehii SShA ta Kanady i uroky dlia Ukrainy' [Structural asymmetry of force in foreign policy: alternative strategies of the USA and Canada and lessons for Ukraine], Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn 57: 80–85.
6. *Ostash N.* (2009) 'Kanads'ko-amerykans'ki vidnosyny u sferakh bezpeky ta obrony' [Canadian-American relations in the spheres of safety and defence], Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: zbirnyk naukovykh prats' 4: 22–27.
7. *Ostash N.* (2009) 'Dosvid asymetrychnoho spivisnuvannia Kanady ta SShA i mozhyvosti yoho proektsii na ukrains'ko-rosiis'ki vidnosyny' [Experience of asymmetric coexistence of Canada and USA and possibilities of his projection on Ukrainian-Russian relations], Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy 15: 262–267.
8. *Perelytsya H.* (2002) 'Yak zhyty, vidriznyayuchys', ale v harmoniyi. Teoretychni aspekty mizhderzhavnykh vidnosyn' [How to live, differing, but in harmony. Theoretical Aspects of Interstate Relations], Polityka i chas 4: 50–65.
9. *Rozumnyi M. M.* (2015) 'Kryzovyi potentsial asymetrii mizhnarodnykh vidnosyn'[Crisis potential of asymmetry in international relations], Stratehichna panorama 1: 28–34.
10. *Teoriya mezhdunarodnykh otnoshenij: Hrestomatiya* (2002) [Theory of International Relations: Reader], M.: Gardariki: 400 s.
11. *Cygankov P.A.* (1996) 'Mezhdunarodnye otnosheniya': uchebnoe posobie' [International Relations: A Study Guide], M.: Novaya shkola: 320 s.
12. *Arreguin-Toft Ivan.* (2006) 'How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict', Cambridge, Mass.: Cambridge University Press. Available at: <https://www.amazon.com> > How-Weak-Win-War>
13. *Basaldu R. J.* (2011) 'Two Eagles, One Dragon: Asymmetric Theory and the Triangular Relations between the U.S., China and Mexico', May. Available at: <https://baylor-ir.tdl.org> >>
14. *Central Intelligence Agency.* Available at: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>
15. *Estevez D.* U.S. (2012) 'Ambassadors to Mexico: The Relationship Through Their Eyes', Wilson Center Mexico Institute. Available at: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files>>
16. *Gilpin R.* (1983) 'War and change in world politics', Cambridge: Cambridge University Press, 288 p.
17. *Giordano P.* (2005) 'Asymmetries in Regional Integration and Local Development', New York: Inter-American Development Bank. Available at: https://publications.iadb.org/bitstream/handle/Asymmetries_in_Regional>
18. *Hirschman A.* (1945) 'National power and the structure of foreign trade', University of California Press, Berkeley, 170 p.
19. *Keohane R.* (1977) 'Power and Interdependence: World Politics in Transition', Boston: Little Brown, 273 p.
20. *Kozak K.* (2010) 'Facing Asymmetry: Understanding and Explaining Critical Issues in U.S. – Mexican Relation', Lecture, International Studies Association Annual Conference, New Orleans, LA, February 16. Available at: https://www.academia.edu/U.S._and_Mexico_Facing_Asymmetry>
21. *Lake D. A.* (2009) 'Hierarchy in international relations', Ithaca: Cornell University Press, 248 p.
22. *Mansbach R. W.* (1997) 'The Global Puzzle. Issues and Actors in World Politics', Boston; New York: Houghton Mifflin Company, 634 p.
23. *Monteiro N. P.* (2014) 'Theory of Unipolar Politics (Cambridge Studies in International Relations)', New York: Cambridge University Press. Available at: <https://www.amazon.com/Unipolar-Politics-Cam>>
24. *Obama's Mexico Trip: Putting Trade and Investment at the Top of the Agenda* (2013), Brookings Institution, May. Available at: <https://www.realclearpolitics.com> >>
25. *Rasset B.* (1981) 'World politics. Menu for Choice', San Francisco, 671 p.
26. *The Observatory of Economic Complexity: OEC.* Available at: <https://oec.world/ru/profile/country/mex/>
27. *Tokatlian J. G.* (2007) 'Las Relaciones Entre Latinoamérica y China: Un Enfoque Para Su Aproximación', Análisis Político, no. 59, Marcha. Available at: [biblioteca.hegoa.edu.es > downloads > system > pdf](https://biblioteca.hegoa.edu.es/downloads/system/pdf)
28. *Womack B.* (2004) 'Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity', Journal of Contemporary China, 13(39), May. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/ed611d32e3eda43377b76c31d4799483056.pdf>
29. *Womack B.* (2010) 'China among unequals. Asymmetric foreign relationships in Asia', Singapore etc., 540 p. 267 s.
30. *Womack B.* (2016) 'Asymmetry and International Relationships', New York: Cambridge University Press, 220 p.

I. Derevianko, Ph.D. (Historical Sciences)
National Aviation University, Kyiv, Ukraine

EFFECTS OF ASYMMETRY IN AMERICAN-MEXICAN RELATIONS

The article analyzes the nature and features of the asymmetry of US – Mexican relations. The concept of asymmetry in international relations is revealed, which can be interpreted as the absence of equivalence, identities between entities with different potentials, and influence on world political processes. It turned out that bilateral asymmetric US – Mexican relations are a reflection of real differences in objectively existing reality. The ratio of the power components of the USA and Mexico and the effects of their asymmetric interaction are determined. The asymmetric nature of relations between countries is indicative of the huge superiority of the United States over Mexico in almost all respects. It is proved that relations between the United States and Mexico, despite various foreign policy and economic potentials, are characterized by a high level of interdependence, which was formed as a result of historical points of contact. It is established that both states are unequally dependent on each other. The existing asymmetric interdependence creates the temptation for the United States, a less dependent actor, to establish favorable economic conditions for itself and receive political concessions from its dependent country, Mexico. Against the background of asymmetry, the sides adhere to diametrically opposite views regarding each other. While US political leaders see Mexico as irrelevant to US interests and focus on other priorities, then official Mexico City is focusing on the United States as its most important foreign policy issue.

Keywords: USA, Mexico, American-Mexican relations, asymmetry, interdependence, potential.

И. Деревянко, канд. ист. наук, доц.
Национальный авиационный университет, Киев, Украина

ЭФФЕКТЫ АСИММЕТРИИ В АМЕРИКАНО-МЕКСИКАНСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Проанализированы характер и особенности асимметрии американо-мексиканских отношений. Раскрыто понятие асимметрии в международных отношениях, которую можно трактовать как отсутствие равнозначности, тождества между субъектами, обладающими разными потенциалами, влиянием на мировые политические процессы. Выяснено, что двусторонние асимметричные американо-мексиканские отношения – это отражение реальных различий в объективно существующей реальности. Определены соотношения компонентов мощностей США и Мексики и эффекты их асимметричного взаимодействия. Об асимметричном характере отношений между странами показательно свидетельствует огромное превосходство США над Мексикой практически по всем параметрам. Доказано, что отношения между США и Мексикой, несмотря на различные внешнеполитические и экономические потенциалы, характеризуются высоким уровнем взаимозависимости, который был образован в результате исторических точек соприкосновения. Установлено, что оба государства неодинаково зависят друг от друга. Существующая асимметричная взаимозависимость создает для США как менее зависимого актера соблазн устанавливать благоприятные для себя экономические условия и получать политические уступки от зависимой страны – Мексики. На фоне асимметрии стороны придерживаются относительно друг друга диаметрально противоположных взглядов. Если политические лидеры США рассматривают Мексику как несущественную для интересов США и концентрируют внимание на других приоритетах, то официальный Мехико сосредотачивается на Соединенных Штатах как на наиболее важной внешнеполитической проблеме.

Ключевые слова: США, Мексика, американо-мексиканские отношения, асимметрия, взаимозависимость, потенциал.

УДК 323(474.3)“...0/19”

С. Пахоменко, канд. истор. наук, доц.
Латвийский университет, Рига, Латвийская Республика,
Мариупольский державний университет, Мариуполь, Украина

КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ ПОЛЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЛАТВІЇ

Визначено й аргументовано теоретичне та концептуальне поле для дослідження конкретного (латвійського) кейсу історичної політики. Широко трактується історична політика як система політичних практик, спрямованих на формування колективної/історичної пам'яті – від формалізації історичного нарративу до меморіальних законів. За основу теоретичної моделі дослідження історичної політики Латвії взято, з одного боку, концепцію "держави, що націоналізується" Р. Брубейкера, за якою в посткомуністичних країнах офіційний нарратив сформувався як націоналістичний, з іншого боку, – це концепція режиму пам'яті М. Бернхарда та Я. Кубіка, згідно з якою режим пам'яті в Латвії можна охарактеризувати як поділений на офіційний національний і альтернативний нарратив контрпам'яті, заснований на радянській спадщині. Також для розуміння латвійського кейсу запропоновано спиратися на концепцію чотирьох форматів пам'яті А. Ассман. Використовуючи ці моделі, можна зрозуміти мотивацію та характер діяльності мнемонічних акторів. Латвійська держава стверджує офіційний національний історичний нарратив, фіксуючи насамперед його антирадянську спрямованість, визначальними моментами якої є радянська окупація та депортація як колективна травма етнічних латишів. З іншого боку, етнічний дуалізм Латвії (набагато більш виражений, ніж в інших державах регіону), обумовлений наявністю значного сегменту російськомовного населення зі своєю ідентичністю та колективною пам'яттю, стає передумовою формування альтернативного нарративу, свого роду контрпам'яті, де головним сюжетом є радянське "звільнення" Латвії, а комеморативною практикою – День Перемоги. Активізація історичної політики РФ з її безальтернативним поглядом на історію регіону та сусідніх балтійських країн посилює контраверсійність двох нарративів і стимулює спіраль конфліктогенності для них обох.

Ключові слова: історична політика, колективна пам'ять, Латвія, режим пам'яті, контрпам'ять, нарратив, комеморація, концепція, мнемонічні актори.

Постановка проблеми. Стрімка політизація та медіатизація історії, використання пам'яті з метою дискусивного виправдання політичних рішень, у тому числі й міжнародного характеру, обумовлюють дослідницький інтерес до конкретних практик історичної політики та їх теоретичного аналізу. І хоча інструменталізація історії зазвичай скептично оцінюється в академічному середовищі, проте сьогодні вона виступає майже повсякчасним явищем публічної політики. У той же час, будучи важливою, якщо не засадничою частиною політики ідентичності, історична політика, вочевидь, є необхідним інструментом формування колективної пам'яті, особливо у процесі націєбудування.

У цій статті ми пропонуємо відійти від оціночних суджень і роздумів про ступінь конструктивності чи деструктивності історичної політики для суспільного плюралізму та демократії в цілому. Ми звернемося до питань теоретичного аналізу історичної політики та спробуємо позначити його концептуальні рамки. Для цього у статті використано латвійський кейс, який у перспективі може бути застосований для дослідження конкретних юридичних і політичних механізмів політики пам'яті в країнах Центрально-Східної Європи. Вибір Латвії обумовлений тим, що її політика поєднує в собі і типові, і унікальні риси історичної політики. З одного боку, цілі та умови посткомуністичного транзиту в цілому відповідали моделі держави, яка